

Gazeta **TURISTICĂ**

APRILIE 2015

Paști în Maramureș

Localitatea Dumbrăvița se regăsește la 12 km de Baia Mare, la est de aceasta și se întinde pe râul Chechișel, de la poalele vârfului Mogoșa (Vârful Înalt) până la malul Lăpușului, cuprinzând o formațiune depresionară între 200 și 150 m, desigur, cu dealuri în jur.

Cultură și tradiții în inima Fisculășului

Comuna Dumbrăvița, pe lângă satul omonim care este și reședința, mai conține încă 5 localități: Rus, Chechiș, Șindrești, Unguraș și Cărbunar.

Toponimele și hidronimele hotarelor celor 6 localități componente ale comunei Dumbrăvița sunt, printre altele, mărturie atât a trecutului istoric, respectiv a foștilor proprietari, cât și ocupația sau chiar devenirea social-istorică a zonei: Valea Pădurii, Valea Groșului (vechii și groșii stejari tăiați și folosiți la lucrările miniere), Valea Porcului (tot pădure de stejari unde se țineau toamna, porcii, la îngrășat,

în devălmășie), Valea Ogrăzilor, Râțul Voievodului, Cumănărel (amintirea cumanilor), Gardul Țarinei (defrișări), Dâmbul Sec (secătură), Grădina Șpanului, Ciungi, Valea lui Mihai (Viteazul) ș.a.

Dumbrăvița, ca poieniță de pe Chechișel, iată trei diminutive, care par să ocrotească, să iubească aceste locuri și oamenii ce le folosesc și le transformă, a debutat, prima dată în istoria de document, în istoria scrisă, la anul 1411. La acea dată, regele Sigismund I de Luxemburg (1387-1437) donează orașul Baia Mare în schimbul cetății și orașului Belgrad, despotului sârb

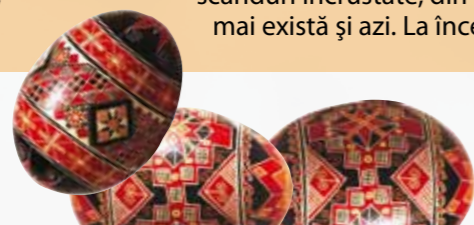
Ștefan Lazarevici, dimpreună cu orașul Baia Sprie, minele de aur și cu încă 14 sate aparținătoare celor două, între care și Dumbrăvița. Până la 1411 așezarea a făcut parte din domeniul cetății Chioarului.

Cu denumirea de Dumbrăvița, localitatea va traversa secolele până astăzi, cu excepția unor episodice perioade de accentuare a maghiarizării absolute (1913-1918 și 1940-1944).

Apelând la o așa-zisă logică istorică și pornind de la firavele dovezi arheologice descoperite întâmplător în zonă, putem conchide că teritoriul de azi al Dumbrăviței a fost locuit încă de acum

fiind făcute din grinzi fasonate de stejar și gorun, unele de dimensiuni uriașe, care dau locuințelor o masivitate impresionantă. Casele aveau două camere și tindă, prispă în față și lateral, care mai târziu a devenit la modă, cu stâlpi sculptați și târnaț închis cu scânduri încrustate, din care mai există și azi. La început

acoperișurile erau din paie în formă țuguiață, mai târziu cu draniță și șindrilă. În interiorul caselor țărănești totul era lucrat de mâna harnicilor țărăncuțe, exprimând o fantezie bogată, un bun simț artistic și estetic, îmbinat cu nevoia de ordin funcțional al obiectului în raport cu locul pe care-l ocupă.

Comuna mai are două biserici monument, Biserica de Piatră Rus a cărei construcție a fost finalizată în 1815, fiind pictată între anii 1850-1851 de „pașoptistul» maghiar Iosif Mezei) și Biserica de zid și piatră Cărbunari, ridicată în 1888.

Biserica din Cărbunari

4-5 mii de ani de către daci, peste care au venit cu noua lor civilizație celții, care și-au lăsat amprenta suficient de vizibil până azi, mai ales la nivelul civilizației materiale și spirituale și chiar la formarea poporului român. Atari convingeri obținute prin bogăția izvoarelor istorice și mai ales prin interpretarea absolut particulară a acestora, ne pot oferi și toponimele precum Drumul Băii, adică drumul pe care se aduceau var și cărbuni din locul numit „Laptele de piatră”; apoi Casa Marcului, un toponim de referință, casă cu han și sfat, la drumul ce leagă Maramureșul Voievodal de Cetatea Chioarului și apoi de întreg Ardealul ș.a.

pe lângă Baia Sprie mai avea: Rus, Unguraș, Șindrești, Dănești, Plopiș, Șurdești, Groși, Chechiș, Șișești, Mocira, Ferneziu, Firiza și Ocoliș. În funcție de interesele specifice ale orașului Baia Mare, precum și ale nobililor ce îl vor avea în proprietate, domeniul acestuia se mărea sau se micșora așa cum s-a întâmplat și la mijlocul secolului al XVI lea când, în zonă, sunt amintite două sate colonizate cu etnici maghiari; se pare că în hotarele localităților Dumbrăvița și Rus: evident și cu scop de a se face prozelitism, când catolic, când reformat.

Începând cu anul 1411, așadar, Dumbrăvița încetează a mai face parte din domeniul Chioarului și trece în domeniul orașului Baia Mare, care,

După revoluția din 1989 cea mai importantă realizare a localității Dumbrăvița este atragerea de investiție americană, prin construirea fabricii de piese extrudate pentru avioane (2009).

În prezent, comuna Dumbrăvița este cuprinsă în mai multe proiecte care vizează, în primul rând, modernizarea, dar și creșterea nivelului de trai a locuitorilor, atât prin forțe proprii, cât și în parteneriat cu vecinii.

Biserica din Rus

...centru de cultură

Încă din secolul al XVII-lea, în Baia Sprie există un centru de ceramică, alcătuit din bresle de olari. În 1780, în oraș erau 50 de olari, ca, după aproape 160 de ani, în anul 1938, numărul acestora să scadă la 7. Aceștia locuiau pe strada Olarilor, stradă ce-și păstrează denumirea și astăzi. Prelucrarea lutului și tehnica modelării vaselor nu se deosebește mult de tehnica celorlalte centre de ceramică din țară. Ca elemente de decor, predomină formele geometrice și cele vegetale. Centrul de ceramică de la Baia Sprie se încadrează în familia ceramicii românești zmălțuită și nezmălțuită.

În Baia Sprie se află și astăzi casa în care a pictat între anii 1932 - 1960 unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai școlii băimărene de pictură, Aurel Popp. Prieten cu Ady Endre și Nicolae Tonitza, Aurel Popp a adus cu el în oraș de-a lungul timpului mulți prieteni pictori de seamă ai vremii. Aurel Popp devine mesagerul unei arte profund realiste și umaniste, pictând aspecte din munca și viața grea a minerilor din Baia Sprie.

Astăzi cel mai de seamă reprezentant al breslei olarilor din Baia Sprie este Leș Daniel, care în ciuda tinereții lui a ajuns să fie recunoscut în țară și străinătate, prin creațiile de excepție pe care le modelează cu atâta talent și suflet.

Casa de Cultură din Baia Sprie a fost și rămâne instituția culturală cea mai de valoare a zonei, antrenând în activitățile desfășurate aici oameni de cultură, de o înaltă calitate profesională și morală. A fost locul unde mulți dintre aceștia și-au promovat operele prin numeroasele expoziții personale și lansări de carte. Aportul adus de Casa de Cultură la ridicarea nivelului calitativ al activităților culturale a orașului, a fost deosebit de bogat în timp. De aproape 30 de ani coordonarea acestora i-a revenit directorului instituției, profesorul Dumitru Fănățeanu, poet și cântăreț deopotrivă.

Sub egida Astra, în anul 1922, orașul donează pentru activități culturale, localul vechii școli confesionale cu destinația de Casă Națională. Sunt inițiate cursuri de alfabetizare a adulților, se deschide o bibliotecă care astăzi numără peste 20000 de volume. Personalitățile care se remarcă în acea perioadă sunt: Atanasie Lupan, sprijinător al învățământului românesc și Dumitru Alexandrescu, președinte al cercului cultural.

În ultimii ani, în Baia Sprie au poposit nume de seamă ale culturii contemporane; pictorul Nicolae Apostol – profesor de desen în oraș, scriitorii Marian Ilea și Adrian Oțoiu, profesorul Grigore Man, personalități culturale ce și-au legat o bună parte din viața și activitatea de acest oraș.

Hotel „Corona”, clădire - monument istoric construită în perioada 1890-1909

Începând cu 15 august 1997, orașul Baia Sprie are la granița dintre centrul vechi și centrul nou o statuie numită „Minerul”, realizată de sculptorul Adi Joseph. Personaj pitoresc, aproape boem, a creat o lume fascinantă din lemn, pe care a însuflețit-o cu harul și talentul său în peste 40 de altare în biserici și mănăstiri din România. Sculptor de o deosebită valoare, Adi Joseph lasă în urma sa și această minunată operă închinată minerilor din orașul Baia Sprie.

Încă din 1876, în Baia Sprie există și o fanfară a minerilor, care în zilele de sărbătoare evolua pe străzile orașului. Aceasta și-a desfășurat activitatea neîntrerupt până în zilele noastre.

Ca mai toate localitățile de frontieră, **BOCICOIU MARE** este o comună «bilingvă». Localnicii vorbesc în dialect ucrainean, iar unii au rudenii sau chiar au absolvit o facultate «dincolo de Tisa».

Anual, comuna serbează ziua scriitorului Taras Sevcenko, însă nu lipsesc nici obiceiurile maramureșene sau ansamblurile de dansuri și cântece moroșenești. Iar muzeul Pipaș, legendele cu nobili, monumentele istorice, bisericile și traseele turistice de o rară frumusețe completează gama variată de atracții oferite turiștilor.

Din colecția Pipaș nu lipsesc monede din diferite perioade, timbre, ceramică, icoane pe lemn și sticlă, fotografii, ilustrate, cărți, candelabre, obiecte de cult, dantelă, broderii islamice, picturi. Cele mai multe obiecte au fost achiziționate din comunele maramureșene, folosindu-se ca «monedă» covoarele vopsite vegetal. Printre miile de turiști care au trecut pragul muzeului Pipaș se numără demnitari, miniștri și parlamentari.

Turism multicultural

Comuna Bocicoiu Mare este situată pe malul râului Tisa, la frontiera cu Ucraina, și cuprinde satele Tisa, Crăciunești și Lunca la Tisa. Comuna a fost atestată documentar în 1442, ca proprietate a valahului Pancu din Crăciunești. Până în 1948, comuna era „ruptă” de o parte și de alta a Tisei, una din localitățile aparținătoare, Lunca la Tisa, fiind sat ucrainean cu numele de Luh. După restabilirea graniței cu Ucraina, Lunca la Tisa a trecut pe teritoriul românesc.

Pe lângă cadrul natural de o frumusețe aparte, comuna se mândrește cu muzeul Pipaș.

Nicolae Pipaș, din Tisa, a început să colecționeze obiecte încă din copilărie. Pe atunci, adunarea timbrelor, monedelor, cărților și ilustratelor vechi era doar o joacă. Astăzi, casa soților Nicolae și Maria Pipaș adăpostește o colecție vastă și impresionantă de obiecte vechi, cu o valoare deosebită. Încă de la intrare, te întâmpină sculpturi realizate de artiști celebri ca Oscar Han și Vida Gheza. În șopronul din apropierea casei sunt expuse lăzi de zestre, mobilă veche, ustensile de uz casnic, ceramică de Săcel, război de țesut și alte obiecte populare.

Atracții turistice

- Așezare «La Mohâlcă» la 1 kilometru de centrul satului, din sec. VI, Epoca migrațiilor.
- Situl arheologic de la Tisa, punct «Lazuri», lângă gara CFR, pe terasa înaltă, în stânga râului Tisa.
- Așezare «Lazuri», sec. VII-VIII, Epoca migrațiilor; sec. VII, a Chr.; perioada de tranziție la epoca bronzului.

Clonotele din iezorul fără fund

Până nu demult, din lacul satului Tisa se auzeau, o dată pe an, clonotele unei biserici. Acel loc se numeste Hălăștau, și acolo era în trecut pescăria unor boieri. Acum e doar un lac. Un lac despre care se spune că n-ar avea fund. Bătrânii din Tisa spun că acel lac a înghițit biserica satului și câteva case. Și că, o dată pe an, răzbat din apă niște zgomote ciudate.

- Conacul Szaplonsay Zoltan, actual, școală, 1848-1849.
- Cimitirul evreiesc din Crăciunești.
- Poartă maramureșeană din lemn, amplasată la intersecția cu satul Crăciunești.
- Capelă, în cimitirul satului din Crăciunești, din 1710.
- Mai multe troițe și cruci vechi, unele datând de la înființarea satului.

Inima Țării Maramureșului este cu siguranță Sighetu Marmatei, cunoscută local sub numele de Sighet. Orașul se află chiar lângă granița cu Ucraina, la confluența râurilor Iza și Tisa.

Datorită locației strategice, lângă confluența principalelor râuri din Maramureș, Sighet este cu siguranță punctul de pornire pentru vizitarea cunoscutelor văi: Tisa, Iza, Vișeu, Mara și Cosău. Se poate ajunge aici fie cu trenul, fie cu mașina, pe DN 18 și DN 17C.

În afară de muzeele sale și de festivalul anual de obiceiuri și tradiții de iarnă, orașul are numeroase alte atracții.

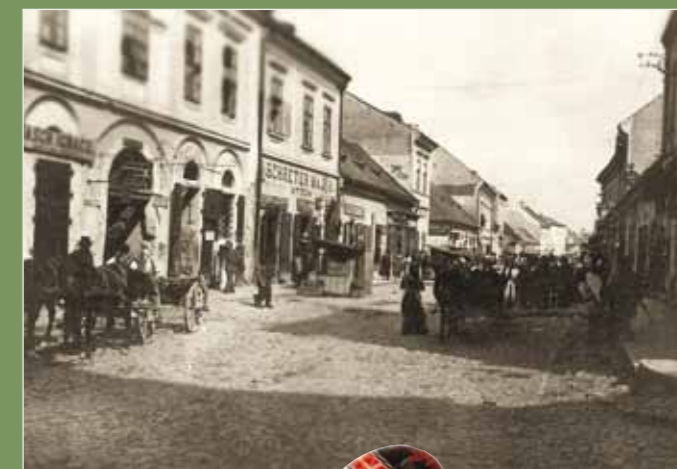
Pe Dealul Solovan, la poalele căruia se află orașul, există ruinele unei fortărețe dacice.

Piața centrală numită Piața Libertății a fost gândită și construită în jurul secolului al XV-lea, dar construcțiile actuale sunt din perioade mai vechi. Printre principalele atracții din Sighet, se află Muzeul Maramureșului Sighetu Marmatei, Muzeul Etnografic, Muzeul de Istorie și Arheologie și Muzeul de Științe Naturale.

Inima Țării Maramureșului

Merită vizitate și Casa Memorială a lui Elie Wiesel – Muzeul Comunității Evreiești. Lângă centru se află Monumentul Holocaustului, construit în memoria a aproape 38,000 de evrei din Maramureș, uciși de către tabere de concentrare naziste. Un alt monument memorial pentru cei uciși la Auschwitz e Monumentul Săpunului, aflat în cimitirul evreiesc. Sinagoga, construită în 1885, într-un stil eclectic moresc, este singura sinagogă, dintre cele 8 ale orașului, care încă mai este folosită.

Cea mai mare sărbătoare a creștinilor, Învierea Domnului, este prilej pentru maramureșeni, de a trăi clipe de bucurie sfântă, dar și de a sărbători în cadrul comunității.

„Paști în Maramureș” își dorește să promoveze satul tradițional Maramureșean în care să se regăsească elementele identitare ale locului: muzica, portul, meșteșugurile și bucatele, într-un moment central al vieții - sărbătoarea.

Paști în Maramureș, la Muzeul Satului din Sighetu Marmatei

Primarul municipiului Sighetu Marmatei vă invită să treceți în calendarul dumneavoastră data de 13 aprilie ca fiind sărbătoarea noastră a tuturor, pe care să o petrecem împreună într-un loc cu adevărat autentic, Muzeul Satului Maramureșean din Sighetu Marmatei.

Primarul municipiului Sighetu Marmatei, Ovidiu Gheorghe Nemeș, are deosebită bucurie de a vă invita să luați parte la „Paști în Maramureș”, eveniment organizat cu ocazia sărbătorilor Pascale.

Cea mai mare sărbătoare a creștinilor, Învierea Domnului, este prilejul pentru maramureșeni,

de a trăi clipe de bucurie sfântă, dar și de a sărbători în cadrul comunității.

„Paști în Maramureș” își dorește să promoveze satul tradițional Maramureșean în care să se regăsească elementele identitare ale locului: muzica, portul, meșteșugurile și bucatele, într-un moment central al vieții - sărbătoarea.

Aprinderea focului viu la stâne, credințe și obiceiuri de primăvară, basme și legende ale munților, descântece sau practici ezoterice ale locului, sunt reînviat și puse în scenă în mijlocul comunității într-o locație cu adevărat autentică - Muzeul Satului Maramureșean din Sighetu Marmatei.

Evenimentul cuprinde următorul program:

- Ora 16.00** - Moment religios
- Ora 17.00** - Satele Maramureșului își prezintă tradițiile, obiceiurile și bucatele în gospodăriile din Muzeul Satului
- Ora 19.00** - „Cântecul și jocul viu”, moment special ce va antrena publicul în atmosfera

Vă așteptăm **LUNI, 13 APRILIE 2015, ORA 16:00 LA MUZEUL SATULUI DIN SIGHETU MARMAȚIEI** să ne bucurăm împreună de frumusețea Paștelui în Maramureș, locul unde oamenii sunt mai aproape de Dumnezeu.

de sărbătoare a satului de odinioară
Ora 21.00 - „Obiceiuri străvechi din Maramureș”, vor fi reînviat într-o atmosferă arhaică și puse în scenă cu ajutorul publicului.

Eliberat din strâmtorile Țicăului, Someșul o dată intrat pe teritoriul maramureșean, încearcă un defileu larg, delimitând Depresiunea Baia Mare de molcomele dealuri ale Codrului.

Pe firul apei, de o parte și de alta stau înșirate, asemenea unei salbe de mărgele, comunele din Țara Codrului. Împărțirea pe "țări" este specifică Maramureșului.

Țara Codrului este o subregiune istorică și zonă cu veche tradiție în arta populară, ce se întinde între Culmea Codrului și Valea Someșului, pe teritoriul județelor Satu Mare, Maramureș și Sălaj.

Intrarea în Țara Codrului se face pe drumul județean 108A, Baia Mare - Zalău, prin comuna Fărcașa, aflată la intererența dintre Țara Codrului, Țara Chioarului, Țara Oașului și zona Satu Mare, fiind astfel un punct de întretăiere al culturii și tradițiilor locale.

Din punct de vedere hidrografic, comuna Fărcașa aparține bazinului Someș. Rețeaua hidrografică este formată din râul Someș și pâraiele Bărsău, Fărcășița, Tinoasa, Teștia, Valea Doamnei.

Comuna Fărcașa este situată în partea de vest a județului Maramureșului și are în componență 4 sate: Fărcașa - centru de comună, Sîrbi, Tămaia și Buzești.

La nivelul comunei, rolul polarizator este deținut de localitatea de reședință, Fărcașa, în care sunt concentrate instituțiile administrative locale, instituțiile de învățământ și de îngrijire a sănătății. Localitățile comunei Fărcașa au fost atestate documentar de la începutul secolului al XIII-lea, printre primele localități din Transilvania.

Prima localitate atestată documentar este Tămaia, la 1231, sub denumirea „Thoman”, maghiarizare care ține de ocupația maghiară asupra acestei zone. Prin comparație cu celelalte localități rurale din Transilvania, localitatea Tămaia apare între primele 30 de localități atestate documentar. Vechimea atestării

denotă importanța economică a acestei localități pentru regatul Ungariei.

Următoarea localitate atestată documentar în ordinea cronologică este **FĂRCAȘA**. Prima denumire sub care apare în 1424 este „Villavalachalis Farkasazow”, în traducere așezarea românească „La lupi”. În documentele vremii denumirea localității apare maghiarizat până în 1918.

Localitatea **SÎRBI** este atestată documentar în anul 1424 sub denumirea „Possessia Valachalis Tothfalu”, în traducere „posesiunea românească a lui Toth”. Pentru anul 1648 apare sub denumirea maghiarizat „Olah Tothffalu”, care prin traducere și etimologizare ar însemna „așezarea românească a lui Toth”. Pentru perioada dominației austro-ungare apare alături de denumirea mai veche „Olah Tothalu” și denumirea germană „Szirp”. Atât din denumire, cât și din tradiția populară locală reiese că localitatea a fost de la început românească. Denumirile maghiarizate sau germanizate se leagă de dominația străină asupra Transilvaniei.

Localitatea **BUZEȘTI** este atestată documentar în anul 1648 sub denumirea maghiară de „Olahuyfalu”, prin traducere localitatea „noul român”. În 1828 apare cu nume germanizat „Busepsstye”, care prin traducere și etimologizare ar însemna „producători de lână”.

În ceea ce privește arondarea administrativă a localităților din comună, primele însemnări scrise apar încă

din secolul al XIV-lea. În 1930 regele Ungariei le acordă fiilor săi teritoriile Chioarului, Ardudului, Sătmarului și Băii Mari, iar din 1424 teritoriul acestor localități apar în proprietatea familiei nobiliare Belteky până în anul 1470 când au fost trecute în posesia altei familii nobiliare, Dragffy, căreia i-au aparținut până în 1592. Fărcașa aparținea domeniului Cetății Ardud. Pe de altă parte, localitățile Tămaia, Sîrbi și Buzești apar ca aparținând proprietății baronului Karoly Mihaly între anii 1629-1784, după aceea fiind stăpânite de baronul Hyundady.

După Marea Unire din 1918, apar înregistrate ca și comune: Tămaia, formată din localitățile Tămaia și Buzești și comuna Fărcașa, compusă din satele Fărcașa și Sîrbi., care făceau parte în același timp din Plasa Ardusat., județul Satu Mare. Însă în urma unor schimbări administrative-teritoriale, în anul 1952

Pentru menținerea vie a tradițiilor locale, astăzi în comuna Fărcașa activează un ansamblu de dansuri folclorice, alcătuit din copii - „Plaiuri Someșene” și se remarcă o activitate tot mai intensă a corurilor bisericești sau ale societăților comerciale de pe raza comunei.

Maramureșul - un ținut de vizitat în România!

Fărcașa - o comună de vizitat în Maramureș!

s-a constituit comuna Fărcașa în forma în care se află și în prezent. În plus, în perioada 1953-1959 comuna a aparținut raionului Cehu Silvaniei, regiunea Baia Mare, din 1 decembrie 1959 până în 1967 a aparținut de raionul Șomcuta Mare, pentru ca din decembrie 1967 să aparțină de județul Maramureș.

Comuna Fărcașa face parte din zona etnografică a Țării Codrului, zonă cu o veche și bogată tradiție în arta populară, păstrând și astăzi obiceiuri, ocupații și obiecte ce îi conferă un real potențial turistic. În satele maramureșene de astăzi din această zonă putem încă întâlni numeroase elemente de cultură arhaică, care evocă parcă vremuri demult apuse. Gospodăria tradițională autentică, portul popular, organizarea vieții pastorale, folclorul, dansurile și meșteșugurile tradiționale, obiceiurile care încă mai păstrează ceva din puritatea rituală a începuturilor, toate fiind mărturii grăitoare ale culturii tradiționale vii din Maramureș și din Țara Codrului.

Cunoașterea obiceiurilor și a folclorului înseamnă cunoașterea istoriei locurilor din comuna Fărcașa. Evoluția socială de la o epocă la alta a scos în evidență schimbările din modul de trai care s-au reflectat și în plan cultural și care au influențat viața folclorului. Ca manifestări culturale tradiționale erau: danșul, d'igănia, pelerinajul la mănăstiri și activitatea artistică a corurilor.

La început școlile funcționau pe lângă biserici și mănăstiri, de organizarea unui învățământ sătesc putându-se vorbi numai din secolul al XVIII-lea. În prezent, în comuna Fărcașa funcționează Școala gimnazială „Lucian Blaga” cu sediul în centrul de comună și două grădinițe, una în localitatea Fărcașa, cu program normal și una în localitatea Tămaia, cu program normal și prelungit.

Mărturiile practicării anumitor meșteșuguri tradiționale în comuna Fărcașa sunt reprezentate de numeroasele obiecte de uz casnic păstrate încă din epoca medievală, cum sunt: furca de tors, socala, melița, războiul de țesut etc, care dovedesc practicarea mai multor meșteșuguri casnice cu un pronunțat caracter local.

Împletitul de nuiele și răchită a fost o altă îndeletnicire tradițională, dezvoltată datorită amplasării în apropierea Someșului și care s-a desfășurat organizat, secția de împletituri exportând produse în mai multe țări. Din păcate, astăzi mai profesază la domiciliu doar 2-3 împletitori.

O altă ocupație tradițională în comuna Fărcașa a fost și sticlăria, care s-a dezvoltat datorită vecinătății cu localitatea Poiana Codrului. Fabrica „Sticla de Fărcașa” a fost înființată în anul 1973. Rubinul de Fărcașa a fost renumit pe piața internă și chiar europeană. Din păcate, fabrica nu mai funcționează astăzi.

Biserica de lemn din localitatea Buzești este un monument istoric de importanță națională, care a trecut printr-un proces de restaurare, în vederea includerii în circuitul turistic.

Târgu Lăpuș este situat în partea de nord-vest a Depresiunii Transilvaniei, în județul Maramureș, la 47 de km de Baia Mare (reședința de județ). De-a lungul timpului, orașul Târgu Lăpuș a evoluat înspre un centru administrativ, politic și economic al zonei, participând la formarea zonei etnografice „Țara Lăpușului”.

Teritoriul periurban al Târgului Lăpuș cuprinde un număr impresionant de monumente istorice de tipul: monumente situri arheologice, monumente de arhitectură, clădiri memoriale și monumente de artă plastică, dispersate în întreaga zonă,

multe oferind și un fond etnografic remarcabil. Totalitatea monumentelor aflate pe teritoriul orașului Târgu Lăpuș este de 23.

În comuna Suciul de Sus, pe teritoriul satului cu același nume, au fost descoperite (1887, 1913, 1961) o necropolă de incinerare datând din epoca bronzului mijlociu (sec. 15-14 î.Hr.) și o necropolă de înhumare de la începutul Epocii fierului (1200-450/300 î.Hr.), în care s-a găsit material arheologic caracteristic unei culturi (Cultura Suciul), reprezentată prin ceramică tipică (castroane tronconice carenate, cești cu o toartă supraînălțată, cu decor geometric spiralic ș.a.) și prin numeroase depozite de bronzuri.

În comuna Lăpuș există biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, ce datează din secolul al XVI-lea, având picturi interioare în tempera din 1697; tot aici au fost descoperite urmele unei așezări din Epoca bronzului și o necropolă de la sfârșitul Epocii bronzului și începutul Epocii fierului, cu un inventar bogat (podoabe și butoni de aur, topoare de luptă din fier, pumnale, urne din ceramică, străchini decorative cu motive geometrice etc.).

În comuna Cupșeni, se află o biserică de lemn monument de arhitectură, ce datează din anul 1600.

În centrul orașului Târgu Lăpuș se află Monumentul eroilor căzuți pentru reîntregirea neamului amplasat, ridicat în anul 1935, distrus în 1940, refăcut în anul 1946 (opera sculptorului Bălan Gheorghe).

În incinta Liceului teoretic „Petru Rareș”, ridicat de către „Astra Lăpușana”, se află monumentul istoric cu bustul lui Petru Rareș (opera sculptorului Mircea Roman).

Țara Lăpușului, loc bogat în tradiții și obiceiuri, deține și un patrimoniu bogat de echipamente tradiționale utilizate; dintre cele utilizate în zonă sunt cele ce aparțin artei populare și care se utilizează la: țesutul la război, țesături din fire naturale, lucratul în lemn (inclusiv sculptura cu motive tradiționale), ceramică și olărit, costume populare, instrumente muzicale. Principalele evenimente specifice acestei zone prin modul de manifestare și care constituie puncte de atracție pentru turism sunt:

1. Festivalul datinilor și colindelor din perioada sărbătorilor de iarnă
2. Sărbătoarea Floriilor
3. Măsuratul oilor (Măsurișul)
4. Sărbătorile Lăpușului prin prezentarea dansului, portului și cântecului din Țara Lăpușului

Un oraș tradițional prin cultură, european prin dezvoltare

■ Crucea ridicată în fața Bisericii ortodoxe române din orașul Târgu Lăpuș, în cinstea eroilor căzuți în primul război mondial. Descoperirile arheologice de pe teritoriul județului, vestigiile datate ca fiind din Epoca Bronzului de pe Valea Chioarului, Săpânța, Lăpuș, demonstrează o continuitate de locuire încă din prima parte a epocii metalelor. Una din cele două clădiri culturale de patrimoniu o reprezintă Școala veche din piatră, din 1858, situată în centrul orașului Târgu Lăpuș, declarată muzeu istoric, pentru comemorarea zilei de 5 decembrie 1918, când a avut loc măcelul asupra românilor care sărbătoreau Unirea principatelor Române. Cea de-a doua, Primăria veche a orașului Târgu Lăpuș, datată din sec. XIX-lea adăpostește azi policlinica orașului.

Țara Lăpușului adăpostește biserici din lemn, aflate în patrimoniul UNESCO. În total, întreaga zonă numără 28 Biserici-muzeu din lemn.

MĂNĂSTIREA SFÂNTA ANA DE LA ROHIA

A fost construită între anii 1923 - 1925, se află în mijlocul unui codru de stejar și fag pe dealul numit „Dealul Vie” la 500 de metri altitudine. Este o mănăstire de monahi, o comunitate izolată care impresionează prin atmosfera de pace și reculegere, prin parcul îngrijit și clădirile sobre. Biblioteca mănăstirii, însumând peste 40.000 de tomuri, teaurizează valori deosebite. Mănăstirea nou construită, „Sfântul Ilie”, se află la hotarul dinspre sud a Țării Lăpușului.

MUZEE LOCALE:

1. Muzeul de pe lângă „Casa poetului” de la Mănăstirea Rohia
2. Muzeul din incinta Clubul elevilor Târgu Lăpuș
3. Muzeul de pe lângă Școala generală Dumbrava
4. Muzeul Florian, la 10 km de orașul Târgu Lăpuș, înspre localitatea Cernești. O poiană care găzduiește lucrări de sculpturi în aer liber.

BISERICA „ARHANGHELII MIHAIL ȘI GAVRIL”

Cea mai reprezentativă biserică a zonei se află la Rogoz, a fost construită la 1560. În 1661 biserica a fost distrusă parțial de tătari, dar refăcută ulterior în forma actuală. Cele 125 de capete de cal stilizate simbolizează fuga spre veșnicie. Această biserică este inclusă în patrimoniul UNESCO și beneficiază de punerea în valoare printr-un proiect PHARE în valoare de 184.622,60 Euro, din care contribuția locală - 53.860,61 Euro.

Moiseiul a făcut parte din cnezatul lui Bogdan, înainte de 1353. La 1365, „Moise” se află printre cele opt villae, ținând de Cuhea, confiscate de la Bogdan și dăruite Drăgoșștilor.

Localitatea este atestată documentar din 1213, fiind menționată în acel an sub numele de Moyzun. Acesta este textul primei mențiuni documentare a localității Moisei (2 februarie 1365): „Regele Ludovic dăruiește lui Balc, fiul lui Sas, și fraților săi, Drag, Dragomir și Ștefan în recompensa servituțiilor moșia Cuhnea cu pertinențele sale: Jeud, ambele Vișae, MOYSENI, Borșa și ambele Seliște, confiscate de la Bogdan Vodă, eșit la Moldova și căzut sub nota de infidelitate”.

În Diplomele maramureșene din secolele al XIV-lea, al XV-lea, de I. Mihali, apărute în anul 1900, Moiseiul este atestat din 2 februarie 1365, cu mențiunea că este o comună de mult organizată. În aceste diplome, apare sub mai multe nume: Moyse (1365), Moyzey (1465), Moyzen (1465), Moyzyn (1495), Moyszen și Moszey (1828, 1851). Din cele 12 Diplome Maramureșene reiese că o parte a pământului comunei Moisei a fost averea unor nobili din Săliște, Vișeu și din alte comune, dobândit ca rezultat al luptelor duse în războaie.

Din aceleași diplome rezultă că au avut loc conflicte între obști și juzii locali, pe de o parte, și cnezii de vale, familia Dolhenilor, străină de Maramureș, pentru posesia localității.

Regalitatea ungară a decis aceste conflicte în favoarea uneia sau alteia dintre părți, urmărind permanent subminarea drepturilor de proprietate a obștilor și a fruntașilor locali, pregătind terenul pentru cucerirea definitivă a întregului Maramureș și pentru anexarea lui la Ungaria, proces încheiat în secolul al XVI-lea.

Documentele vremii susțin că numele Moisei vine de la Moise Coman, fiu al comunei, om bogat și cu frică de Dumnezeu.

Istorie și viață religioasă în vatra culturii de la Moisei

Se amintește de o episcopie a Maramureșului cu reședința la Moisei între anii 1391-1734, consemnându-se, la 1637, episcopul Dumitru Pop. Moiseiul a fost trecut la uniune în anul 1780.

Moiseiul a avut în evul mediu două biserici de lemn, ambele devastate de tătari în anul 1717. Biserica din sus a fost a familiei Vlonga, iar cea din jos, a familiei Pop Coman. După „Semantismul bisericii greco-catolice” din 1900, în Moisei existau 2475 greco-catolici, din care 1773 în centru, 360 la Negru, 220 la Dragoș și 122 la Lunca de Jos, 6 romano-catolici și 1095 evrei, deci o populație de 3576 de suflete. În anul 1932 erau în comună 5014 suflete, din care 11 romano-catolici, 4 ortodocși, 7 calvini, 64 pocăiți, care aveau casă de rugăciuni, 3774 greco-catolici, 1154 evrei, care aveau o sinagogă și două case de rugăciuni.

În toamna anului 1948, călugării greco-catolici de la Mănăstirea Moisei, împreună cu starețul Lucian Pop, au fost arestați. În locul lor a fost instalat un călugăr ortodox, mănăstirea căpătând

statut de parohie. În prezent, mănăstirea este revendicată de Episcopia Greco-Catolică a Maramureșului.

PAROHIA ORODOXĂ I CENTRU

Biserica din centrul satului este de zid, construită între anii 1840-1848, pe locul celei vechi din lemn din secolul al XIV-lea, cu hramul „Cuvioasa Parascheva”.

În anul 1912, i s-a adăugat tinda cu turnul-clopotniță sub păstorirea Preotului Alexandru Coman (m. 1922). Biserica se mărește și își ridică un nou turn, când se repară și școala din ulița bisericii, care îi aparține, cu suma de 50.000 de coroane, provenită prin vânzarea unor păduri, prin mijlocirea notarului Coman Iuliu, s-a dăruit bisericii prin compozitor. În anul 1964, a fost zugrăvită în interior și exterior prin grija Preotului Mihai Oprișan.

După venirea preotului Toma Păunescu, în anul 1972, s-a vopsit acoperișul de tablă, s-a completat pictura de pe bolți, s-a zidit Sfânta Masă, s-a recondiționat iconostasul și a fost târnosită de Prea

Sfinția Sa Teofil, Episcopul Clujului, în data de 14 octombrie 1972, la 124 de ani de la zidire. În anul 1974, preotul paroh Toma Păunescu a realizat o poartă maramureșeană la intrarea în biserică, sculptată în lemn de stejar masiv, de Gheorghe Popilean și de dulgherul Vasile Tomoiagă.

În 1990 s-a demolat casa parohială, care a fost cuprinsă de igrasie și s-a construit o casă parohială cu etaj și cu o sală mare la parter pentru oficierea de dezlegări sau alte activități religioase. Un rol deosebit l-a avut preotul Timiș Dumitru, care a știut să antreneze consiliul bisericesc (curatorii) care, împreună cu dânsul, au convins credincioșii de importanța unei case parohiale moderne.

În anul 1992 s-au luat măsuri pentru a se picta biserica. În acel an a fost dată tencuiala veche jos, până la zidul de piatră și s-a tencuit din nou. S-a construit un balcon în care stă corul bisericesc. În 1994 s-a executat pictura, s-a confecționat un altar sculptat, scaune și uși sculptate și alte obiecte în biserică, realizate de sculptorii din localitate și de către unii moldoveni.

S-a construit cu sprijinul credincioșilor o biserică de lemn la Lunca de Jos. Preotul Timiș Dumitru a fost inițiatorul și organizatorul tuturor lucrărilor până la terminarea ei.

PAROHIA ORTODOXĂ II IZVORUL DRAGOȘ

Din studierea arhivei bisericii din centru reiese că din vânzarea pădurii de pe Măgura Mare, o anumită sumă s-a alocat

Mănăstirea Moisei este atestată de la anul 1599, an în care s-a ridicat biserica de lemn, fiind târnosită mai târziu, în 1672, de Mitropolitul Sava Brancovici, și închinată Mănăstirii Putna pentru aproape 200 de ani. Pictura din interior s-a făcut la 1699, iar cea de pe iconostas în 1792, fiind scrisă cu litere chirilice. Mănăstirea mai are patru icoane cu pictura pe lemn din secolul al XVIII-lea. Biserica cea mare a fost construită la 1910, din piatră. Aici a fost unul din ultimele centre de rezistență a ortodoxiei maramureșene, Mănăstirea Moisei supraviețuind ca metoc al Mănăstirii Putna până spre anul 1900.

pentru construirea bisericii de la Dragoș, care a început în anul 1934, preot fiind Coman Andrei și s-a terminat în anul 1940 de către preotul Nap Gavril. Ea a fost făcută din lemn, care, prin anul 1948, a început să putrezească spre fundație. Acest lucru reiese din actul 103/1948, prin care se solicită Ocolului Silvic Vișeu 100 mc lemn din pădurea bisericii de la Izvorul Dragoș. Actul a fost emis la 14 august 1944.

La început, cantor (diac) a fost Tomoiogă Toader Vuvu, căruia i s-a stabilit ca plată 100 kg de porumb și o pereche de opinci și i s-a acordat timp de 5 ani cleja „Preluca Popească” de pe Măgura Mare, care producea patru căruțe de fân pe an. Cărnăc a fost Cucu Dumitru, care a primit plată 500 de lei și cimitirul bisericii.

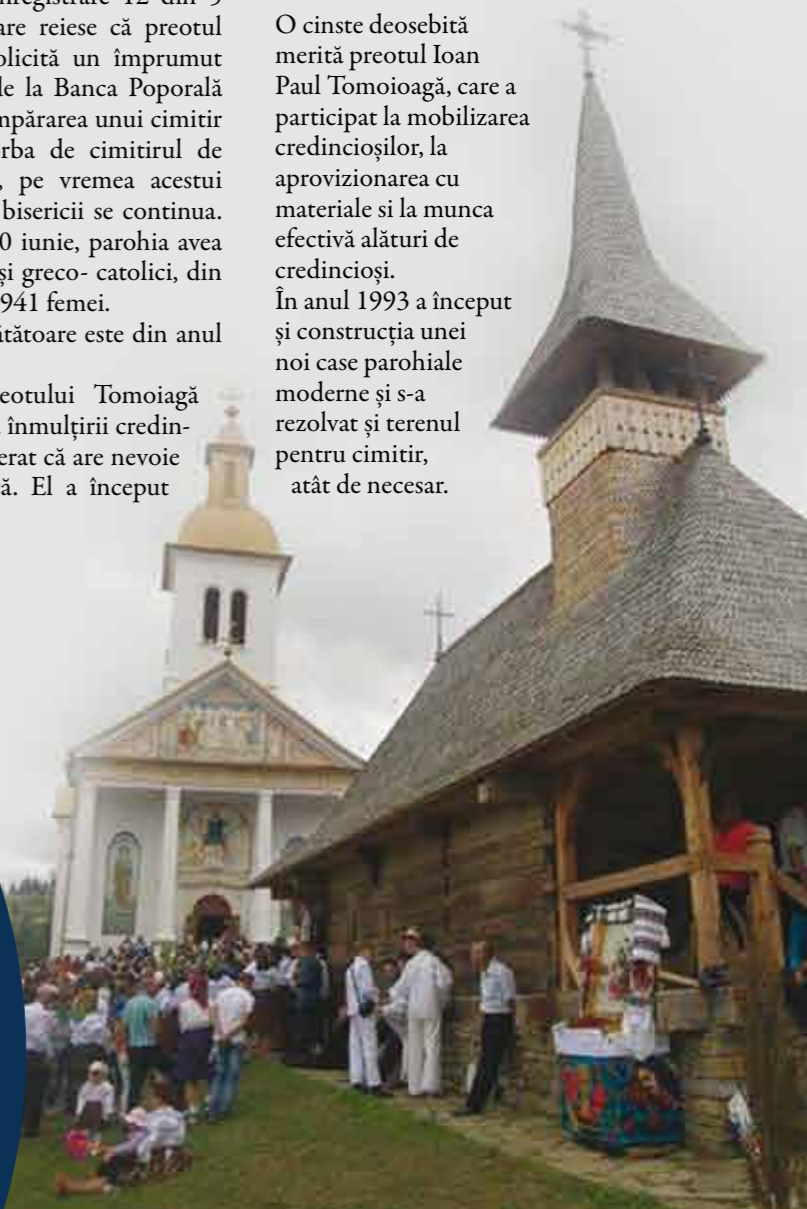
MĂNĂSTIREA DE LEMN, DE LA 1600 (MOISEI)

Am mai găsit procesul-verbal și cererea sub numărul de înregistrare 12 din 5 iulie 1929, din care reiese că preotul Coman Andrei solicită un împrumut de 12000 de lei de la Banca Poporală Dragoș pentru cumpărarea unui cimitir (posibil să fie vorba de cimitirul de la Dragoș), unde, pe vremea acestui preot, construcția bisericii se continua. În anul 1947, la 30 iunie, parohia avea 1853 de credincioși greco-catolici, din care 912 bărbați și 941 femei.

Parohie de sine stătătoare este din anul 1955. După venirea preotului Tomoiogă Ioan Paul, datorită înmulțirii credincioșilor, s-a considerat că are nevoie de o nouă biserică. El a început

discuțiile cu consilierii (curatorii) și apoi cu credincioșii, care au căzut de acord să se apuce să construiască o nouă biserică. S-au întâmpinat mari greutăți cu regimul comunist care nu s-a bucurat, văzând că se construiesc biserici noi, așa că a încurcat cât a putut. Dar preotul și credincioșii nu s-au dat bătute. Au început să construiască în jurul celei vechi. Construcția a început în anul 1984 și s-a terminat în anul 1991. În anul 1992 a avut loc sfințirea, la care au participat mii de oameni și un sobor de 70 de preoți. Au participat P.F. Teoctist - patriarhul României, P.S. Iustinian Chira, episcopul Maramureșului, P.S. Ioan, episcop de Oradea, P.S. Casian, episcop al Galațiului, P.S. Calinic, episcop de Argeș, personalități de stat județene și locale.

O cinste deosebită merită preotul Ioan Paul Tomoiogă, care a participat la mobilizarea credincioșilor, la aprovizionarea cu materiale și la munca efectivă alături de credincioși. În anul 1993 a început și construcția unei noi case parohiale moderne și s-a rezolvat și terenul pentru cimitir, atât de necesar.

Prima ediție a „Zilelor Maramureșului”

Prima ediție a manifestării „Zilele Maramureșului” va debuta la începutul lunii mai a acestui an. Evenimentul, în care vor fi implicate toate instituțiile de cultură din subordinea Consiliului Județean Maramureș, se dorește un pas important în promovarea identității culturale și istorice a județului.

Președintele Consiliului Județean Maramureș, Zamfir Ciceu, a avut o primă întâlnire cu directorii instituțiilor din subordine, întâlnire la care s-au făcut propuneri în scopul conturării unui program al manifestării. Din program nu vor lipsi seminariile pe teme

de cultură și istorie, expoziții și vernisaje la toate muzeele din Baia Mare, întâlniri cu oameni de afaceri, dar și spectacole și concursuri în aer liber. Toate acestea vor avea ca protagoniști personalități maramureșene, din spectrul cultural, artistic, economic și academic.